

Joik

– en viktig del av den norske kulturarven

I et tilfelle mot slutten av 1600-tallet ble en samisk bestefar arrestert for å ha forsøkt å gjenopplive barnebarnet sitt, som hadde druknet i elven, ved å spille på en spesiell tromme. Mannen reagerte med sinne, fordi de hindret ham i å redde den stakkars guttens liv.



Mari Boine – samisk sanger og musiker.

Bestefaren ble dømt for avgudereri, og kort tid senere ble han brent levende. På bålet ble også trommen hans, som han hadde brukt i gjenopplivningsforsøket, brent. Musikk har stått sterkt hos samene, og denne historien er et godt eksempel på undertrykkelsen av den samiske kulturen i Skandinavia.

Samene er Norges urfolk, og har trolig røtter 10 000 år tilbake i tid. Kulturen deres var preget av åndelige krefter og trolldom, og det var dette det norske, kristne samfunnet ønsket å stoppe. Men selv etter at samene ble kristne, levde denne kulturen videre. Et eksempel på dette er musikkformen joik.

Joik er en vokal musikkform. Det betyr at den er sunget. Joik kan bestå både av ordtekst, det vil si ord med mening, og lydtekst – stavelser som no, nu, lo, la og lignende. Et vanlig kjennetegn i joik er at man synger med en trang strupe. Joiken handler alltid om noe eller noen – blant annet personer, dyr eller natur. Den kan også fortelle historier. Slik er joikens betydning, altså hvem eller hva den representerer, svært viktig. Man joiker faktisk ikke om noe, for eksempel en bjørn; man joiker bjørnen.

Joiken ble brukt av samene som identitetsbygger og for å få markere motstand mot den undertrykkelsen de opplevde. Selv om embetsmenn og misjonærer hadde lært seg grunnleggende samisk, klarte samene å skjule oppfordring til motstand i joikene sine. I dag lever joiken videre, både i tradisjonell forstand og i mer moderne former, ofte blandet med andre stilarter, for eksempel jazz. I 1989 debuterte den samiske artisten Mari Boine med albumet *Gula Gula*. Musikken hennes er et godt eksempel på hvordan joiken kan opptre i en mer moderne musikalsk sammenheng, selv om man i slike tilfeller selvfølgelig kan diskutere om det fortsatt er ekte joik.

Det var først i andre halvdel av 1900-tallet at man iverksatte arbeid for å bevare samisk kultur. Den samiske befolkningens rettigheter ble satt på dagsordenen. Dette har naturligvis også løftet samisk kultur, deriblant joiken, som uttrykksform. Å utforske slike temaer er viktig for å forstå hvorfor samisk kultur utgjør en del av den norske kulturarven.

urfolk: Opprinnelig befolkning i et område som har blitt erobret av andre folk.

Kilder:

Store norske leksikon: snl.no/samer

Store norske leksikon: snl.no/samisk_folkemusikk

Store norske leksikon: snl.no/joik

Store norske leksikon: snl.no/urbefolkning

Aksdal, Bjørn & Sven Nyhus, red.: *Fanitullen: innføring i norsk og samisk folkemusikk*, 1993